

SPIS TREŚCI

JAKUB GAWKOWSKI
WSTĘP
S. 8

JAKUB GAWKOWSKI
WYKOPALISKA:
ERNA ROSENSTEIN
I AUBREY WILLIAMS
W MUZEUM SZTUKI
S. 14
①

KOBENA MERCER
TRAUMATROPY BIOMORFICZNE
S. 28
②

HOPE
STRICKLAND
„CZŁOWIEK KARAIBSKI
JEST KAMELEONEM ŚWIATA”.
ARCHIWUM AUBREY’EGO
WILLIAMSA
S. 44
③

BARBARA
PIWOWARSKA
POWIDOKI PAMIĘCI.
PRZYPIS DO RECEPCJI
TWÓRCZOŚCI
ERNY ROSENSTEIN
S. 54
④

KATARZYNA BOJARSKA
KABINA POGŁOSOWA
S. 66
⑤

PRACE
S. 150

BIOGRAMY ARTYSTÓW
S. 202

BIOGRAMY AUTORÓW
S. 208

BIBLIOGRAFIA
S. 212

Dialog prac Erny Rosenstein (1913–2004) i Aubrey’ego Williamsa (1926–1990) ukazuje, jak powracający do przeszłości artyści zwracali się ku abstrakcji organicznej, a także sięgali w głąb ziemi, odkopując to, co wcześniej pozostawało ukryte i niewypowiedziane. Współobecność dzieł Rosenstein i Williamsa w kolekcji Muzeum Sztuki w Łodzi staje się punktem wyjścia do dialogu, który pozwala zobaczyć, jak malarstwo po II wojnie światowej ukazywało traumy historycznej przemocy w czasie naznaczonym z jednej strony dekolonizacją, a z drugiej wylanianiem się publicznej pamięci o Zagładzie. Pocho- dzący z Gujany Brytyjskiej Aubrey Williams i polska artystka ży- dowskiego pochodzenia Erna Rosenstein ukazują nam alternatywne trajektorie malarskiej nowoczesności, pochodzące z różnych tradycji i rozwijające się w niezależnych od siebie kierunkach, które były jed- nocześnie blisko siebie, poruszając elementarne dla wszystkich ludz- kich i nie-ludzkich istot kwestie, takie jak przemiana i przetrwanie.

W ciszy muzealnego magazynu Muzeum Sztuki i w kon- trolowanych warunkach klimatycznych odbywa się *Rozmowa z ar- cheologiem* [il. 2]. Obraz Erny Rosenstein pod tym tytułem ozna- czony jest w muzealnej ewidencji ciągiem znaków MS/SN/M/644¹. Na czarnym tle namalowanego w 1961 roku płótna rozciągają się i falują kształty i linie, wszystkie w kolorach żółcieni, brązów i czerwie- ni, odcieniach gleby, skał i żwiru – materii, z której archeologowie wydobywają przeszłość. Elementy sprawiają wrażenie znajomych, ale po bliższym przyjrzeniu się nie przedstawiają nic, co potrafi- libyśmy nazwać. Wyjątek stanowi zarysowane schematycznie oko, dzięki któremu w abstrakcyjnych kształtach możemy dojrzeć twarz, a także dwie niewielkie kończyny wystające z czarnej powierzchni jak ręce topielca². Na obrazie cała materia sprawia wrażenie ciągłego ruchu: elastyczne kształty sprawiają, że ulega on transformacjom, przelewa się i zmienia swą płynną strukturę.

Oprócz „fantasmagorycznych wizji” i „dziecięcej szczero- ści” – określeń, którymi opisywano styl Rosenstein w latach 60.³ – obraz ten wzbudza jeszcze jedno skojarzenie: prehistoryczne ma- larstwo jaskiniowe, gdzie odnaleźć można podobne barwy i miękką linię, jaką zarysowane są schematyczne kształty zwierząt i ludzi. O temacie tytułowej *Rozmowy z archeologiem* można jedynie spe- kulować, ale jest oczywiste, że odkrycia archeologiczne i sztuka pre- historyczna stanowiły istotny punkt inspiracji dla sztuki nowocze- snej i artystów – od surrealistów po ekspresjonistów⁴. W 1948 roku, kiedy Rosenstein przebywała we Francji, otwarto dla zwiedzających jaskinię Lascaux, a w prasie międzynarodowej ukazały się wzbu- dzające sensację reprodukcje paleolitycznych malowideł, inspirując

1 Muzeum Sztuki / Sztuka Nowoczesna / Malarstwo.
2 Dłonie wyciągnięte w podobnym geście pojawiają się też w innych pracach Rosenstein, m.in. w *Księdze Wiecznej Pamięci* z 1995 roku, a także w *Palenisku* (niedatowany) w kolekcji Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu.
3 Ignacy Witz, *Wystawy warszawskie*, „Ży- cie Warszawy” 1967, nr 122; Hanna Ptaszkowska, *Erna Rosenstein*, „Poezja” 1967, nr 6.
4 Zob. Elke Seibert, “First Surrealists Were Cavemen”: The American Abstract Artists and Their Appropriation of Prehistoric Rock Pictures in 1937, „Getty Research Journal” 2019, t. 11.

ERNA ROSENSTEIN

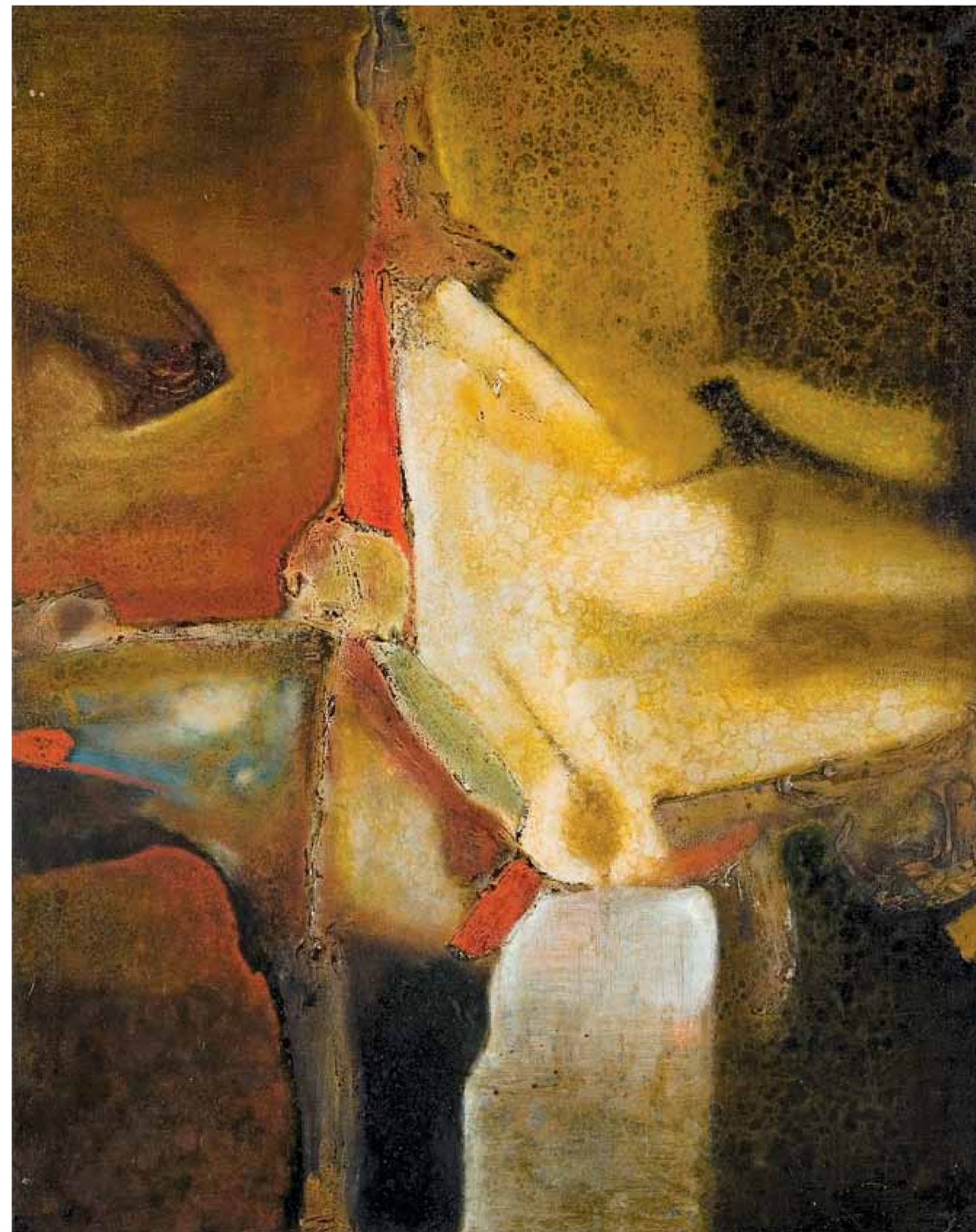
ROZMOWA Z ARCHEOLOGIEM, 1961,
olej na płótnie. Muzeum Sztuki w Łodzi
CONVERSATION WITH AN ARCHEOLOGIST, 1961,
oil on canvas. Muzeum Sztuki in Łódź

②

AUBREY WILLIAMS

ZIEMIA II, 1962,
olej na płótnie. Muzeum Sztuki w Łodzi.
Dar Mateusza Grabowskiego, 1975
EARTH II, 1962,
oil on canvas. Muzeum Sztuki in Łódź,
donated by Mateusz Grabowski, 1975

③

ERNA ROSENSTEIN

EKRANY, 1951,
olej na płótnie. Muzeum Sztuki w Łodzi
SCREENS, 1951,
oil on canvas. Muzeum Sztuki in Łódź

AUBREY WILLIAMS

SERCE MARIDOWY, 1960,
olej na płótnie. Aubrey Williams Estate,
dzięki uprzejmości October Gallery
THE HEART OF MARIDOWA, 1960,
oil on canvas. The Aubrey Williams Estate,
courtesy of October Gallery

AUBREY WILLIAMS

KLASTER, 1970,
olej na płótnie. Aubrey Williams Estate,
dzięki uprzejmości October Gallery
CLUSTER, 1970,
oil on canvas. The Aubrey Williams Estate,
courtesy of October Gallery

ERNA ROSENSTEIN

CHWILA WIECZNOŚCI, 1977,
olej na płótnie. Muzeum Sztuki w Łodzi
ETERNITY BREEDS THE MOMENT, 1977,
oil on canvas. Muzeum Sztuki in Łódź